

Ti skrøner om ORM

Lige siden ormemedler blev receptpligtige i 1999 har ormebehandling med jævne mellemrum været oppe til debat. Restriktioner for udlevering af ormemedler har gjort, at vi som dyrlæger skal kunne stå til regnskab for vores gøren og laden. Spørger man 10 dyrlæger om deres behandlingsstrategi, får man sikkert 10 forskellige svar. Der findes altså ikke én gængs behandlingsstrategi, når det gælder indvoldsorm. I den ideelle verden ville man foretage gødningsprøver før ormebehandling og kontrolprøver for eventuel resistens to uger efter behandling på alle individer. Den fremgangsmåde er der ikke mange dyrlæger, som benytter, og spektret hos forskellige dyrlæger spænder vidt fra meget restriktiv udlevering af ormemedler til frit valg på alle hylder. **Vi har hos Dyrlægerne Nørhald valgt et kompromis, som først og fremmest tilgodeser hestene, men som også er faglig forsvarlig og lovlig.** Fra tid til anden ser man, at forskellige behandlingsstrategier kommer i fokus for at bekæmpe specifikke indvoldsorm, som for eksempel bændelorm og blodorm. Vi har hos Dyrlægerne Nørhald haft fastholdt samme strategi de seneste år ud fra devisen, at man ikke skal ændre noget, som fungerer godt. Vi oplever nemlig ikke uforholdsmæssig mange plage med spolorm, kolikheste med bændelorm eller dødsfald på grund af blodorm. Vores orme-strategi kan du læse sidst i dette nyhedsbrev.

1) *Man kan se på hesten, at den har orm*

Nej. Lang og mat hårlag er nogle af symptomerne på indvoldsorm, men disse symptomer har ormene til fælles med mange andre lidelser. Man kan derfor ikke sætte lighedstegn mellem disse symptomer og diagnosen: orm.

2) *Gødningsprøver er utilregnelige*

Alle diagnostiske undersøgelser har en usikkerhed, og denne usikkerhed kan du selv medvirke til at nedbringe. Ved en gødningsundersøgelse leder vi efter parasitæg, som vi kun kan finde, hvis de ikke er klækkede. Du skal derfor indlevere en frisk gødningsprøve i en pose, hvor luften er presset ud. Parasitter udskiller æg i varierende mængder afhængigt af årstiden, derfor er det vigtigt at der undersøges på de, af dyrlægen, anbefalede tidspunkter. Undersøges der på de forkerte tider på året, risikerer man at få det, som man kalder en "falsk negativ" prøve. Dvs. der findes ingen æg. Men det skyldes ikke, at ormene ikke er der. De udskiller bare ingen æg. For at udlevere ormemedler er vi fra myndighedernes side forpligtet til først at stille en diagnose. Når vi på klinikken undersøger gødningsprøverne sikrer vi, at diagnosen beror på en frisk og retvisende gødningsprøve samt at kun heste med behov for ormekur behandles.

3) *Sidste år havde min hest mange æg i gødningsprøver. Så har den nok også i år*

Ikke nødvendigvis. Ormebyrden afhænger af et samspil mellem smittepres og hestens immunforsvar. Begge dele ændres fra år til år. Vores erfaring er, at gødningsresultatet sagtens kan afvige fra året før.

4) *Orm er skadelige for hesten*

Ja og nej. Det er for så vidt normalt at have orm i tarmene, lige så vel som bakterier og andre mikroorganismer, der forekommer i meget højere antal. Eneste forskel er størrelsen, idet indvoldsorm er synlige for det menneskelige øje, og derfor af nogle anses for ulækre. Fra mennesker ved man, at en vis ormebyrde er vigtig for immunforsvaret (se [artikel](#)), så balancen ligger i, hverken at have for få eller for mange indvoldsorm. Definitionen på at være en parasit er, at parasitterne sørger for **ikke** at slå deres "vært" ihjel, for derved ødelægger de deres egen

eksistens. I de tilfælde, hvor heste bliver syge/utrivelige af parasitter, er den førnævnte balance forskudt, og i så fald skal hesten naturligvis behandles.

5) Bændelorm og den store blodorm er vores største problemer

Nej. I forhold til sygdom og død er de små blodorm (cyathostomerne) og spolormen langt de hyppigste årsager til sygdom i vores praksis. Efter receptpligten på ormemedler blev indført i Danmark har en enkelt undersøgelse antydnet, at forekomsten af den store blodorm er steget. Det er imidlertid ikke vores erfaring fra praksis, at sygdomsforekomsten er steget tilsvarende. Bændelorm har også fået stor opmærksomhed i de senere år, efter det blev muligt at undersøge på antistoffer i blod og spyt. Antistofniveauet er dog en målemetode, som er forbundet med nogen usikkerhed. Der er ingen undersøgelser, som viser forekomsten af bændelorm i Danmark, ej heller sygdomsforekomsten ved samme. Vores erfaring fra praksis er, at forekomsten af kolik som følge af bændelorm er relativ beskedent.

6) Ormeproblemer kan kun bekæmpes med ormemedler

Nej. Meget kan gøres for at mindske smittepresset, så brugen af ormemedler minimeres. Nedbringelse af belægningsgraden, foldskifte, opsamling af gødningsklatter på fold er nogle af de tiltag, som vil begrænse ormebelastningen i en besætning. Det er også en rigtig god ide, hvis man kan lave foldskifte på skift med drøvtyggere (f.eks. kvæg eller får).

7) Hvis man giver alle hestene i stalden ormekur, er problemet udryddet

Nej. For det første har ingen ormekur 100 % drabseffekt. For det andet virker ormemedlerne kun på voksne orm. Det vil sige, at larver og æg ikke udryddes, og de findes i langt større antal end voksne orm. **Ingen ormekur kan udrydde orm i en besætning. Behandling af hele besætningen svarer til at behandle en hel børnehave i håb om at udrydde forkølelse!**

Vores erfaringer fra gødningsundersøgelser i de større hestebesætninger er, at kun en brøkdel af hestene reelt har behov for ormebehandling.

8) Den kraftige ormekur er bedre end den almindelige

Ikke altid. I nogle få tilfælde er den bredspektrede ormekur nødvendig, for eksempel når de små blodorm er gået i vinterdvale i tarmslimhinden. Ellers er den almindelige ormekur i langt de fleste tilfælde tilstrækkelig. Vi har i vores praksis, gennem længere tid, lavet kontrolprøver på heste med meget høje ægtal, og vi har endnu ikke påvist manglende effekt af den almindelige ormekur.

9) Hvis ormekuren ikke virker, så bruger vi bare en anden

Ja. Så længe vi har den mulighed. Når først ormene er resistente overfor et ormemediel, forsvinder det ikke igen. Og jo mere vi bruger ormemedler på heste, som reelt ikke har behov for det, des hurtigere kommer den dag at heste dør af orm fordi vi ikke har virksomme ormemedler. Situationen er derfor helt den samme som **MRSA bakterier** hos mennesker og svin. Udvikling af nye ormemedler er en meget langsommelig proces, så der er pt. ingen nye ormemedler på vej på markedet, når de gamle svigter.

10) Det er bedst at behandle, når der er frost

Ikke altid. I gamle dage behandlede man ved juletid for at mavebremselarverne, som blev udstødt, ikke skulle kunne klækkes. Det er efterhånden mange år siden, at man stoppede den praksis, da mavebremselarverne er helt ufarlige, og da behandling i vintermånederne potentielt kan aktivere de små blodorm i tarmslimhinden. Ved behandling mod bændelorm kan det give mening at behandle, når der er frost, eftersom de udstødte hele bændelorm potentielt kan viderebringe smitte til gødningsbillen, som er mellemvært.

Hvornår har du selv fået en ormekur?

Ormestrategi hos Dyrlægerne Nørhald

Alder	Tidspunkt	Gødningsprøve påkrævet	Hvorfor?
Føl	2-3 måneders alderen	Nej	Føllene inficeres med spolorm straks efter fødslen. Fra optagelsen af æg til der er voksne orm i tyndtarmene går der 8 uger, hvorfor det ikke nytter at behandle for tidligt. Da enkelte føl huser mange spolorm kan det være farligt for føllet, hvis alle ormene dør samtidigt. Vi vælger derfor Panacur, således at spolormene dør over en længere periode
	6 måneders alderen ved fravæning	Nej	Ormekuren ved 2-3 måneders alderen virker ikke evigt, og føllet smittes igen af spolormeæg i nærmiljøet. Derfor anbefaler vi genbehandling ved 6 måneders alderen, hvor føllet fravænnedes. Vi behandler igen med Panacur pga. spolormene
1 og 2-års plage	Foråret (april/maj)	1 års plage: Meget gerne* 2-års plage: Gerne*	Det er nu en fordel at vide, hvilken type orm, der overvejende findes i åringerne. Det er nemlig afgørende for, om der fortsat skal behandles med Panacur (alt. Banminth) eller om der skal skiftes til Noromectin
	Efteråret (september/oktober)	Gerne*	Her er det særligt vigtigt for unghestene, at de testes for orm og behandles for strongylider, inden ormene går i vinterdvale i tyktarmens slimhinde. Når først det er sket, er ormene nemlig meget vanskelige at behandle
Heste over 2 år	Foråret (april/maj)	Ja*	Voksne heste har langt overvejende strongylider (små og store blodorm), som behandles med Noromectin. 80 % af ormene i besætningen findes hos 20 % af hestene. Derfor skal de 20 % findes vha. en gødningsprøve
	Efteråret (september/oktober)	Ja*	Gødningsprøver på dette tidspunkt er retvisende for smittepresset i den forløbne græsningssæson. Behandling for strongylider inden vinter er særlig vigtig for de unge heste

*hvis vi konstaterer usædvanligt mange æg i gødningsprøven, modtager du en **voucher** til gentaget undersøgelse 14 dage efter behandling for at sikre, at ormene ikke er resistente over for ormemedlet

OBS: ingen gødningsprøver om **vinteren**, da undersøgelsen er usikker, og ormebehandling kan medføre diarré

Her kan du danne dig et overblik over fordelene ved vores ormestrategi	
➤ Spar penge på unødige ormekure Vi behandler kun heste, hvis de er i risiko for sygdom eller hvis de øger smittepresset for de andre heste (især de unge) ➤ Rigtige valg af ormekur Du får den helt rigtige ormekur til netop den type orm, som din hest plages af ➤ Målrettet indsats Vi behandler de orm, som er årsag til sygdom i over 90 % af tilfældene. Andre typer af orm som for eksempel bændelorm behandler vi kun i særlige tilfælde ➤ Minimal risiko for resistens Overbehandling fører til resistens. Med ganske få restriktioner minimerer du risikoen for multiresistente orm i din besætning	➤ Gødningsprøver er ikke et lortejob for os Vi tester gødningsprøven i vores laboratorie samme dag, så du hurtigt har svar ➤ Det er fagligt korrekt Uden gødningsprøver af de voksne heste kender man ikke smittepresset i sin besætning. Behandling ikke altid nødvendig i alle besætninger ➤ Det er ganske lovligt Vi kan fagligt argumentere for vores behandlingsstrategi, så du undgår at dele celle med din dyrlæge, hvis der skulle komme kontrol ➤ Et gennemprøvet koncept Vi har benyttet samme behandlingsstrategi i flere år, og vi ved, at det virker. Vi har heldigvis ikke oplevet dødsfald som følge af indvoldsorm